

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ

Факултет политичких наука

Наставно-научно веће

Одлуком Наставно-научног већа Факултета политичких наука од 16. јуна 2016. године именована је Комисија за преглед и оцену докторске дисертације Мр Татјане Вишацки под насловом „Социјално психолошки аспекти процеса остваривања родне равноправности у Војсци Србије“. После прегледа рада, Комисија у саставу проф. др Даша Духачек, Факултет политичких наука, проф. др Весна Кнежевић-Предић, Факултет политичких наука, др Снежана Јоксимовић, Институт за педагошка истраживања (научни саветник у пензији), и проф др. Мирјана Васовић, Факултет политичких наука (ментор), подноси Наставно-научном већу Факултета следећи

Извештај

о прегледу и оцени докторске дисертације

1. Основи подаци о кандидаткињи

Татјана Вишацки рођена је 1980. године у Београду. Дипломирала је на Филозофском факултету у Београду 2004. године, на Одељењу за психологију, са просечном оценом 8,71. Тема њеног дипломског рада носила је назив: „Агресивност као фактор социо-психолошке прилагођености студената Војне академије“. У току основних студија, Татјана Вишацки завршила је Мировне студије (организоване од стране НВО Мост) и Школу за цивилно друштво (у организацији Фонда Центар за демократију), а у време израде дипломског рада хонорарно је радила на Институту за психолошка истраживања као секретар пројекта „Активно учење“ (руководилац пројекта проф. др Иван Ивић).

По завршетку основних студија, исте године када је дипломирала, Татјана Вишацки добила је посао у Војсци Србије. У Управи средње стручне војне школе у којој је била запослена радила је на пословима селекције кандидата за средње стручне војне школе и праћења процеса прилагођавања условима школовања, а такође и на реализацији наставе из области психологије на Дидактичко методичком курсу за наставнике почетнике. Школске 2004/2005. године уписује магистарске студије на Одељењу за психологију Филозофског факултета у Београду. Татјана Вишацки стекла је академски назив магистар психологије успешно одбранивши, 2009. године, магистарску тезу под називом „Усклађеност индивидуалних вредности запослених и организационе културе као предиктор задовољства послом у војној средини“ под менторством проф. др Светлане Чизмић. У току магистарских студија завршава тромесечни курс „General Military English“ на Националном универзитету одбране у Будимпешти и похађа неколико курсева везаних за систем одбране и шири безбедносни контекст.

Године 2006. Татјана Вишацки прелази у Институт за стратегијска истраживања Министарства одбране, у којем интензивно почиње да се бави истраживачким и научноистраживачким радом. У том периоду, она учествује у реализацији неколико пројеката овог Института, примењујући стечено психолошко, теоријско и методолошко, знање: „Ставови припадника МО и ВС о реформи Војске Србије и безбедносним интеграцијама», «Утицај информисаности о војном позиву на мотивацију ученика средњих школа за студирање на Војној академији», «Вредносни систем Војске Србије препоруке или препреке за безбедносне интеграције», «Јавност Војске о реформи војске и безбедносним интеграцијама» и «Родни аспект у војној професији». У склопу рада на пројекту, она активно доприноси реализацији циљева и задатака истраживања, учествује у обради података и интерпретацији налаза, а такође, објављује радове из ове области и учествује у академским догађајима (научним конференцијама) у земљи и иностранству.

Татјана Вишацки похађала је завршила и Дипломатску академију Министарства спољних послова, школске 2010/2011. године.

У периоду од 2011. Године, Татјана Вишацки постаје чланица Аналитичке групе Министарства одбране и Војске Србије ангазоване на анализи спровођења Националног акционог плана за примену Резолуције Савета безбедности УН 1325, усмереног на афирмацију места и улоге жена у сектору безбедности и вођење родно одговорне кадровске политике. Реализацији постављених циљева у оквиру Националног акционог плана Татјана Вишацки доприноси не само у оквиру својих организационих задужења, већ и на тај начин што учествује у изради редовних шестомесечних анализа које се односе на проблеме родне заступљености и равноправности у систему одбране. У јуну 2013. године она учествује на семинару „Flag officer seminar on gender perspective in operations“ који је био посвећен проблему родних перспектива у војним операцијама, а спроведен у организацији Националног колеџа одбране Шведске у Стокхолму. Исте године завршила је двонедељни курс за инструкторе у Нордијском центру за род у војним операцијама (NCGM SWEDINT). Од стране Министарства одбране Републике Србије делегирана је да буде чланица групе за развој регионалног тренинга за тренере за обуке из области родне равноправности. Учествовала је у реализацији два међународна тренинга за тренере (у сарадњи са Шведским оружаним снагама и организацијом UNDP SEESAC). Координаторка је инструктора за родну равноправност у МО и ВС. Учествовала је у уређивању Приручника за обуке из области родне равноправности у МО и ВС.

Кандидаткиња Татјана Вишацки има звање истраживач-сарадник. Радови које је до сада објавила припадају области војне психологије. Резултати емпиријског истраживања „Ставови средњошколске омладине о школовању на Војној академији“, спроведеног у оквиру пројекта Института за стратегијска истраживања, представљени су у форми публикације „Матуранти о професији официр“, чији је она коаутор.

Неколико објављених радова које наводимо од директног су значаја за тему њене докторске дисертације:

Вишацки, Т. и Чизмић, С. (2009). Повезаност индивидуалних вредности и организационе културе као предиктор задовољства послом запослених у војној средини, *Војно дело*, 3, стр. 217-233.

Šaranović, J. i Višacki, T. (2013). "Social Support to the women's career development in the Serbian Army", *Contemporary Macedonian Defence*, 25, pp. 29-45.

Шарановић, Ј., Димитријевић, И. и Вишацки, Т. (2014). „Родно осетљив језик-искуства из Војске Србије“, *Војно дело*, 3, стр. 185-196.

Вишацки, Т. (2015). Примена психологије у имплементацији родне перспективе у систему одбране, 63. Научно стручни скуп психолога Србије „Струковни идентитет психолога и међуресорна сарадња“, Друштво психолога Србије, Златибор.

Šaranović, J., Višacki, T., & Stojanović, S. (2015). Menadžment ljudskim resursima i rodna perspektiva u ministarstvu odbrane i Vojsci Srbije. *Zbornik radova Treći naučno-stručni skup, Politehnika – 2015*. Visoka škola strukovnih studija, Beogradska politehnika. 545-551.

Ђурић-Атанасијевић, К., Милошевић-Столић, Ј. и Вишацки, Т. (2015). Родна перспектива и образовање у систему одбране. У Зборнику радова: *18. Међународна конференција „Управљање квалитетом и поузданошћу“ ICDQM-2015, Истраживачки центар за управљање квалитетом и поузданошћу*, Пријевор Чачак 737-742.

Višacki, T. & Šaranović, J. (2015). Integration of gender perspective in the defence system of the Republic of Serbia – employees' views. U: *Gender Equality in Defence System, Accomplishments and Trends. Abstract Proceedings*. Strategic Research Institute, 2015., Belgrade:Print Shop (51 pages) p. 35-36.

Вишацки, Т. (2016). Од кадеткиње до генералице. Родни стереотипи на каријерном путу у систему одбране, 64. Научно стручни скуп психолога Србије „Релације и границе – психологија и интерперсонални односи“, Друштво психолога Србије, Златибор, стр. 127-128.

Докторска дисертација „Социјално психолошки аспекти процеса остваривања родне равноправности у Војсци Србије“ има, са прилозима и литературом, 223 стране, и састоји се из увода, четири главна поглавља која су разврстана у више посебних целина и опсежног закључног разматрања. Дисертација садржи и списак литературе, резиме са кључним речима (на српском и енглеском језику), прилог са приказом оригиналних инструмената (упитника и скала) примењених у емпиријском делу истраживања, додатним табелама и графиконима, и објашњењима коришћених скраћеница. Структура дисертације подударна је са њеним садржајем изложеним у пријави. Целокупан рад, као резултат спроведеног истраживања, изложен је у складу са претходно пројектованим

предметом и циљем истраживања, његовом предвиђеном методологијом и хипотетичким оквиром који се налазе у пријави ове докторске дисертације.

2. Предмет и циљеви докторске дисертације

Предмет докторске дисертације кандидаткиње Татјане Вишацки јесу основне претпоставке и могућности остваривања родне равноправности у систему одбране Војске Србије. **Проблем** овог истраживања усмерен је на питање у којој мери су реализоване нормативно институционалне, социјално психолошке и организационе претпоставке за остваривање родне равноправности у систему одбране. Основна **истраживачка питања** у оквиру овако дефинисаног проблема односе се на нормативни, институционални и социјално психолошки контекст у којем се одвија процес остваривања родне равноправности, а посебно на факторе опште организационе социјално психолошке климе, групних перцепција, вредности и ставова који утичу на успешност овог процеса. У складу са предметом и проблемом истраживања, дефинисани су **циљеви** истраживања која чине окосницу дисертације. Један од основних циљева докторске тезе кандидаткиње Татјане Вишацки дескриптивног је карактера: описати садашње, затечено, стање на овом плану и утврдити доминантне тенденције у оквиру нормативно институционалних, социјално психолошких и организационих претпоставки остваривања родне равноправности. Поред тога, постављени су и експликативно/експанаторни циљеви који се односе на осветљавање улоге појединих, пре свега, социјално психолошких фактора којима би се могло објашњавати затечено стање, односно достигнути, могући и нереализовани резултати спроведних реформи и промена. Један од значајних циљева јесте приказ организационих решења и пракси које се спроводе у оквиру страних безбедносних система. На основу овог компаративног приказа кандидаткиња у раду излаже и даје предикцију даљег развоја процеса интеграције жена у Војсци Србије. Указивање на карактеристичне моделе, практичне проблеме и дилеме остваривања родне равноправности у армијама са дужом праксом ангажовања жена у систему одбране искоришћено је у сврху давања одређених препорука за унапређење процеса успостављања родне равноправности у Војсци Србије.

У складу са постављеним проблемом и истраживачким питањима, кандидаткиња анализира процес остваривања родне равноправности у Војсци Србије на три нивоа, обухватајући његове нормативно-институционалне, социјално психолошке и организационе аспекте. Ипак, нагласак је стављен на социјалнопсихолошке аспекте, што произлази из полазне претпоставке да релевантне вредности, перцепције и ставови припадника система одбране, односно ширег друштва, представљају изузетно значајан фактор у остваривању родне равноправности; такође, да без анализе и описа ових социјалнопсихолошких корелата и детерминанти родне равноправности није могуће разумевање тренутног стања у овој области, а ни предвиђање даљег тока одвијања овог процеса. Резултати емпиријских истраживања представљени у овој докторској тези, од којих је главно кандидаткиња спровела самостално, имају функцију да укажу управо на препреке које се јављају у социјално психолошкој сфери, тј. на негативне последице утицаја појединих социјално психолошких предиспозиција (посебно, раширених родних стереотипа и традиционалних вредности) на процес у целини.

3. Основне хипотезе од којих се полазило у докторској дисертацији

Кандидаткиња Татјана Вишацки поставила је у овој дисертацији две главне и више појединачних хипотеза, у складу са предметом и постављеним циљевима.

На основу чињенице да се у хијерархијски организованим системима, онда када се дефинишу стратегијска опредељења, активности морају реализовати у задатим временским оквирима, формирана је хипотеза да је у оквиру Војске Србије постављен одговарајући правно-нормативни оквир и успостављени функционални механизми за остваривање родне равноправности, што значи да су остварени формално правни услови за обезбеђивање веће заступљености и учешћа, као и равноправности жена у систему одбране. Претпостављено је да су усвојени и усклађени неопходни правни прописи, да су формирана функционална институционална тела и механизми и да се успешно реализују активности предвиђене циљевима Националног акционог плана за примену Резолуције 1325 СБ УН у Републици Србији (2010-2015). Хипотеза о оствареним нормативно институционалним претпоставкама родне равноправности проверавана је анализом усклађености резултата са седам циљева (стандарда) НАП-а према дефинисаним

индикаторима. Ова општа хипотеза је у основи потврђена, тј. анализом докумената утврђено је да у систему одбране постоји воља доносиоца одлука и свест о потреби спровођења реформе у правцу остваривања родне равноправности. О томе се закључује на основу сведочанстава о прихватању иницијативе да Министарство одбране пружи административно техничку подршку Влади приликом израде првог Националног акционог плана (2010-2015), затим о спремности да се формирају одговарајућа институционална тела и механизми, као и о остваривању сарадње са организацијама цивилног друштва. Као значајно у овом смислу, у раду се истичу подаци који сведоче о обезбеђивању услова за школовање девојака на Војној академији и Војној гимназији.

Док се структуралне и легислативне промене у војној организацији могу реализовати релативно брзо, фундаменталне промене у свести припадника тако великих система као што је војска, као и у друштву генерално, захтевају знатно дуже време и подразумевају претходеће и пратеће културне, социоекономске и политичке промене. Стога је тек у контексту ових дугорочних процеса промене политичке културе - у смислу промена у вредносним оријентацијама и ставовима, а потом и у наученим и примењиваним обрасцима понашања - могуће успоставити стварну родну равноправност, како у друштву уопште, тако и у оквиру војне организације. Из наведених разлога, следећа основна хипотеза од које се полази у овој дисертацији јесте да су социјално психолошки аспекти остваривања родне равноправности у систему одбране мање повољни у односу на нормативно институционалне аспекте. У овом раду анализирани су социјално психолошки аспекти остваривања родне равноправности у систему одбране преко индикатора као што су релевантне вредности, перцепције и ставови о родној равноправности, родни стереотипи и неке општије ставовске предиспозиције (задовољство послом) у припадника система одбране, чији је избор теоријски утемељен. Хипотеза је емпиријски проверавана на основу секундарне анализе докумената, података из два истраживања у оквиру пројекта Института за стратегијска истраживања Министарства одбране у којима је ауторка учествовала, као и на основу резултата сопственог истраживања на узорку од 1087 припадника Војске Србије. Налази упућују на закључак о потврди постављене хипотезе о утицају релевантних социјалнопсихолошких предиспозиција на ставове припадника система одбране о родној равноправности. Утврђено је да постоји изражено поштовање

националног, породичног и религијског ауторитета и доминација традиционалних вредности, што се тумачи у кључу традиционално/материјалистичке димензије Инглехартовог модела вредносних приоритета. Показало се, такође, да је међу официрима у већој мери изражена спремност да се прихвати родна равноправност у јавној сфери у односу на приватну, да постоји статистички значајна разлика између испитаника мушког и женског пола када је реч о појединим аспектима задовољства послом и перцепцији положаја жена у систему одбране, да су процене карактеристика оба пола засићене културолошким очекивањима и да код оба пола постоје раширени родни стереотипи.

Поред две основне и опште хипотезе, кандидаткиња у оквиру сопственог емпиријског истраживања тестира више појединачних, специфичнијих, хипотеза: између осталог, да ће пол испитаника бити важан извор варијација у перцепцијама и ставовима о положају жена у систему одбране, односно у степену задовољства послом; да постоји статистички значајна разлика у ставовима испитаника везано за карактеристике успешних официра на руководећој позицији и полне стереотипе уопште; као и да ће полне разлике бити израженије од индивидуалних разлика. Ове хипотезе су у основи потврђене, а налази упоређивани и интерпретирани у датом теоријском контексту.

Приступајући овој теми, кандидаткиња полази од анализе промена у самом концепту (поимању) безбедности које су створиле услове да се родна равноправност прихвати као незаобилазна компонента реформе сектора безбедности и важна претпоставка ефикасности целог процеса. Да би се разумео историјски и друштвени контекст у којем делују претпоставке за остваривање родне равноправности у систему одбране уопште, у овој докторској дисертацији указано је, на самом почетку, на историјско наслеђе које је допринело констелацији услова у којима се овај процес данас остварује. Затим су проверавани нормативно институционални аспекти процеса остваривања родне равноправности, првенствено на основу анализе начина и резултата остваривања седам основних циљева које дефинише Национални акциони план за примену Резолуције 1325 СБ УН у Републици Србији (2010-2015). Социјално психолошки аспекти осветљени су посредством указивања на утицај релевантних социјалних вредности, испитивања ставова о родној равноправности, на основу анализе присуства и раширености родних стереотипа,

као и неких других мотивационих фактора који могу утицати на овај процес (на пр. степен задовољства послом припадника система одбране). Избор и анализа ових социјалнопсихолошких предиспозиција претходно су у раду теоријски утемељени и образложени. Једно од основних полазишта које се у раду образлаже и аргументовано брани јесте да опис нормативно институционалног оквира и испитивање социјално психолошких фактора остваривања родне равноправности у Војсци Србије, мора бити допуњена анализом организационе културе у војној организацији. Оправдано је претпоставити, наиме, да успешност целокупног процеса нужно мора зависити и од могућности које пружају и обезбеђују евентуалне организационе промене, односно промене у оквиру организационе културе система. Из тог разлога, саставни део рада је опис и утврђивање основних специфичности организационе културе Војске Србије, што се касније повезује са препорукама о увођењу или мењању оних њених карактеристика које могу допринети успостављању већег степена родне равноправности, односно о начинима отклањања евентуалних препрека и отпора који се у овом контексту могу јавити.

4. Кратак опис докторске дисертације

Докторска дисертација кандидаткиње Татјане Вишацки под насловом „Социјално психолошки аспекти процеса остваривања родне равноправности у Војсци Србије“, има укупно 223 стране, шест поглавља и 204 билиографске јединице које су наведене у складу са стандардима навођења референци, а представљају савремене и релевантне стручне и научне изворе.

а) Основна структура дисертације

1. У в о д

Предмет и циљеви дисертације

Развој женског питања и родности у друштву и војсци

Женско питање у 19. и 20. веку

*Активна војна служба жена у југословенским оружаним снагама
Питање родности крајем 20. и почетком 21. века
Феминистичке теорије
Психологија и изучавање рода и родних разлика*

Значај изучавања пола и рода у војсци. преглед релевантних истраживања

2. Нормативно институционални аспекти

Жене, мир и безбедност

Нато

Национални акциони планови за примену резолуције 1325 СБ УН

НАП Републике Србије

3. Социјално психолошки аспекти

Теоријска концептуализација. вредности, ставови и родни
Стереотипи

Емпиријска истраживања вредности и ставова релевантних за
остваривање родне равноправности

Пројекти Института за стратегијска истраживања – секундарна анализа

Испитивање релевантних ставова – сопствено истраживање

Предмет истраживања

Циљеви

Хипотезе

Варијабле

Метод истраживања

Инструмент

Узорак

Ток и услови испитивања

Статистичка обрада података

Резултати спроведеног истраживања

Информисаност

Значај теме родна равноправност

Задовољство послом

*Опажени положај жена у систему одбране
Скала за процену родних стереотипа*

4. Организациони аспекти

Организациона култура система одбране

Механизми за усклађивање породичних и пословних обавеза

Значај социјалне подршке

Подршка кроз призму родних улога

Подршка из радне средине и подршка партнера

Механизми подршке на релацији посао-породица. Резултати истраживања

5. Модели и препоруке

Организациони развој шпанских оружаних снага у правцу

имплементације родне перспективе

Организациони развој шведских оружаних снага у правцу

имплементације родне перспективе

6. Закључна разматрања

Прилози:

Списак табела и графикона

Скраћенице

Литература

б) Опис садржаја по поглављима

Приступајући овој теми, кандидаткиња полази од анализе промена у самом концепту (поимању) безбедности које су створиле услове да се родна равноправност прихвати као незаобилазна компонента реформе сектора безбедности и важна претпоставка ефикасности целог процеса. Да би се разумео историјски и друштвени контекст у којем делују претпоставке за остваривање родне равноправности у систему одбране уопште, у овој

докторској дисертацији указано је, на самом почетку, на историјско наслеђе које је допринело констелацији услова у којима се овај процес данас остварује. Затим су проверавани нормативно институционални аспекти процеса остваривања родне равноправности, првенствено на основу анализе начина и резултата остваривања седам основних циљева које дефинише Национални акциони план за примену Резолуције 1325 СБ УН у Републици Србији (2010-2015). Социјално психолошки аспекти осветљени су посредством указивања на утицај релевантних социјалних вредности, испитивања ставова о родној равноправности, на основу анализе присуства и раширености родних стереотипа, као и неких других мотивационих фактора који могу утицати на овај процес (на пр. степен задовољства послом припадника система одбране). Избор и анализа ових социјалнопсихолошких предиспозиција претходно су у раду теоријски утемељени и образложени. Једно од основних полазишта које се у раду образлаже и аргументовано брани јесте да опис нормативно институционалног оквира и испитивање социјално психолошких фактора остваривања родне равноправности у Војсци Србије, мора бити допуњена анализом организационе културе у војној организацији. Оправдано је претпоставити, наиме, да успешност целокупног процеса нужно мора зависити и од могућности које пружају и обезбеђују евентуалне организационе промене, односно промене у оквиру организационе културе система. Из тог разлога, саставни део рада је опис и утврђивање основних специфичности организационе културе Војске Србије, што се касније повезује са препорукама о увођењу или мењању оних њених карактеристика које могу допринети успостављању већег степена родне равноправности, односно о начинима отклањања евентуалних препрека и отпора који се у овом контексту могу јавити.

У **првом поглављу** дисертације приказан је развој женског питања у 19. и 20. веку и питања родности крајем 20. и почетком 21. века. Промена родних режима у претходна два века, представљена је кроз анализу података о брачним и породичним односима, формирање првих женских школа и преко података о описмењавању жена, о раду женских друштава, циљевима око којих су се жене уједињавале и улогама које су та друштва имала, првим захтевима за измену изборног система и једнако право гласа, стављањем посебног акцента на услове и начине првог организованог и масовног учешћа жена у војсци у периоду Другог светског рата, када је и створена основа за њихово ангажовање у

партизанским редовима. У оквиру овог приказа дат је осврт на старосну и социодемографску структуру кадра у Југословенској армији и указано је на делове закона, одреби и прописа који су се односили на живот и рад жена у Југословенској армији а на основу којих бисмо могли посредно закључивати о родној равноправности и еманципацији жена у ратној и послератној Југословенској армији.

Различите социо-економске и друштвено-културне околности у којима су феминистичке оријентације настајале усмеравале су и различите анализе политичких, културолошких и економских структура друштва, родних улога, и режима, а онда, последично и предлагање/предузимање различитих стратегија за решавање уочених проблема (од борбе за основна људска права до корених и структурних промена односа моћи). У овом поглављу приказане су основне идеје: класичног либералног феминизма, анархистичког, егзистенцијалног, радикалног и социјалистичког феминизма.

Једна од могућих подела психолошких теорија које објашњавају развој и формирање рода укључује: психоаналитичке теорије, когнитивно-развијне теорије, теорије родних шема, биолошке теорије и социјално психолошке теорије. Набројане теорије приказане су у овом поглављу са циљем да пружи мрежу појмова и конструката које ће омогућити лакше промишљање, разумевање и постављање одређених претпоставки, тумачења и закључака у овом раду.

У другом поглављу кандидаткиња поставља шири оквир који представљају Резолуције СБ УН и решења међународних организација а потом анализира постигнуте резултате у оквиру седам циљева дефинисаних Националним акционим планом за примену Резолуције СБ УН 1325 Републике Србије (2010-2015). Поред основног закључка овог дела рада да су нормативно институционалне претпоставке остваривања родне равноправности у систему одбране највећим делом реализоване и као такве представљају позитивне аспекте остваривања родне равноправности у систему одбране, кандидаткиња истиче да успостављање институционалних тела и механизма не значи, само по себи, и промену организационе културе, указује да је потребно одређено време за прихватање те промене, и спровођење активности које воде у правцу одрживости формираних тела и механизма који те промене адекватно и ефикасно подржавају. Указује да пут ка остваривању пуне

функционалности и препознатљивости значаја и користи који институционална тела и механизми за родну равноправност имају за запослене у систему одбране (и шире у систему безбедности), подразумева наставак добре праксе редовног праћења и анализирања ефеката рада, а на основу тога доношење мера и препорука за њихово оснаживање и унапређење.

Треће поглавље ове дисертације базирано је на претпоставци да реформа система одбране не може успешно да се реализује без увида у вредносне оријентације и ставове њених припадника а затим ни без промене истих у жељеном правцу. У овом поглављу кандидаткиња теоријски утемељује избор релевантних социјално психолошких аспеката остваривања родне равноправности: оних који непосредно указују на однос припадника према концепту родне равноправности - вредности и ставови и оних на основу којих се могу посредно доносити релевантни закључци - перцепције о положају жена, задовољство послом и родни стереотипи. Емпиријску основу овог дела рада чинила је секундарна анализа података из два пројекта Института за стратегијска истраживања Министарства одбране и резултати добијени на основу спроведеног истраживања у сврхе ове дисертације на узорку од 1087 припадника Војске Србије. Поред корелационе и факторске анализе (којој је подвргнут упитник Schein Descriptive Index) анализа података укључивала је и утврђивање значајности разлика, квалитативно дескриптивну и компаративну анализу. Резултати су анализирани на начин да су за показатеље повољних социјално психолошких претпоставки остваривања родне равноправности узимани: позитивни ставови већине припадника система одбране о родној равноправности, израженост доминантно постматеријалистичких и секуларно/рационалних вредности, одсуство родних стереотипа, исте или сличне перцепције положаја жена у систему одбране код припадника различитог пола и одсуство разлика у задовољству послом у односу на пол и обрнуто. Такође, у складу са Тајфеловом теоријом социјалног идентитета и специфичностима војне професије, претпоставка кандидаткиње проверавана у овом делу рада била је да припадност систему одбране утиче на релевантне вредности и ставове о родној равноправности у правцу веће изражености традиционалних и постматеријалистичких вредности и негативнијих ставова у односу на израженост истих код грађана Србије.

У четвртом поглављу ове дисертације кандидаткиња одговара на питање о специфичностима организационе културе система одбране, и на питање елемената културе које треба променити у правцу остваривања родне равноправности. Као важан аспект остваривања родне равноправности у систему одбране истакнут је значај формирања радног окружења које пружа подршку запосленима на релацији пословни – приватни живот. У складу са тим, кандидаткиња износи резултате оног дела истраживања којим утврђује ставове припадника система одбране о релевантним механизмима подршке.

У петом поглављу овог рада, које носи назив Модели и препоруке, понуђене су препоруке за унапређење процеса родне равноправности у Војсци Србије. Кандидаткиња даје приказ два модела страних армија, које су препознате као успешне у остваривању родне равноправности на националном нивоу (Оружане снаге Краљевине Шпаније) и имплементацији родне перспективе у мултинационалним операцијама (Оружане снаге Краљевине Шведске).

Последње, закључно, поглавље дисертације кандидаткиње Татјане Вишацки намењено је дискусији и закључним разматрањима о резултатима спроведених истраживања, укључујући и импликације које из реализованих истраживања произилазе у односу на постављена истраживачка питања и хипотезе.

5. Остварени резултати и научни допринос дисертације

Докторска дисертација кандидаткиње Татјане Вишацки под називом „Социјално психолошки аспекти процеса остваривања родне равноправности“ представља значајан допринос упознавању и разумевању концепта родне равноправности у систему одбране Републике Србије. С обзиром да је реч о релативно неистраженој области, а да се у пракси реорганизације Војске Србије убрзано предузимају одређене мере и повлаче конкретни потези у овом домену, различити аспекти процеса остваривања родне равноправности у систему одбране постављају се као акутан друштвени и сазнајни проблем који захтева научни одговор. Задирући у област која до сада у нас није довољно истраживана, дисертација Татјане Вишацки садржи све одлике оригиналног и успешног научно-

истраживачког рада. Она представља не само оригинално осмишљено експлоративно истраживање, већ нуди одговарајући спој теоријских поставки и емпиријских налаза који доприноси тумачењу и осветљавању ове проблематике у целини. Оригиналноста израђене дисертације документована је како избором теме, тако и избором теоријског оквира и методолошког приступа који су омогућили да се адекватно одговори на основна истраживачка питања.

Рад ауторке дисертације, при том, изложен је јасно и систематично. Та његова одлика омогућава добру комуникацију у смислу тока излагања и доказивања основних теза. Рад садржи обиље емпиријског материјала које је кандидаткиња прикупила самосталим истраживањем, а који је од значаја не само за ову већ и за сродне области социјално психолошких истраживања. При том, налази и тумачења изложени у овом раду представљају допринос фонду научног знања како у области родне равноправности уопште, тако и у области безбедности - знања која је могуће трансформисати у предлоге практичних политика за ефикасније повећање броја жена у систему одбране и остваривање могућности за њихово активније укључивање на свим нивоима одлучивања. Осим тога, овај рад може бити веома користан како за истраживаче у области студија рода и хуманистичких наука тако и за практичаре у области људских права, људских ресурса и оних који се баве едукацијама у области родне равноправности. Изложени и анализирани резултати у овој дисертацији могу, посебно, представљати смернице приликом креирања едукативних програма и тренинга за припаднике система одбране из области родне равноправности.

На основу емпиријских података овог истраживања, доносиоцима одлука и особама које су укључене у процес израде и спровођења Националног акционог плана за примену Резолуције 1325 СБ УН, омогућава се да употпуне, потврде или одбаце неке досадашње претпоставке или сазнања о постигнутим резултатима када је у питању остваривање родне равноправности у Војсци Србије. На основу добијених анализа и увида могуће је дефинисати и предлагати релевантне реформске препоруке и чвршће аргументовати садржаје нових одлука којима би се могло утицати на ефикасност процеса остваривања родне равноправности и организационог унапређивања система Војске Србије.

3. ЗАКЉУЧАК

На основу приказа и, посебно, оцене докторског рада мр Татјане Вишацки „Социјално психолошки аспекти процеса остваривања родне равноправности у Војсци Србије“, Комисија закључује да је дисертација кандидаткиње урађена у складу са одобреном пријавом, да је одговарајућег обима, да је оригинално и самостално научно дело, да су изложени налази сазнајно релевантни и актуелни, те да могу допринети како развоју научног приступа у истраживању ове области, тако и унапређивању саме праксе система одбране Републике Србије.

Полазећи од ових констатација, мишљења смо да рад испуњава све услове за јавну одбрану, те Комисија предлаже Наставно – научном већу Факултета политичких наука, Универзитет у Београду, да прихвати реферат о завршеној докторској дисертацији кандидаткиње Татјане Вишацки и одреди комисију пред којом ће се рад јавно бранити.

У Београду, 12.07.2016.

КОМИСИЈА:

Проф. др Даша Духачек

Проф. др Весна Кнежевић-Предић

др Снежана Јоксимовић, научни саветник

Проф др. Мирјана Васовић (ментор)